

לכבוד הרב הגדול

הר' מאיר שפירא זצ"ל

הרב ר' יעקב שמשון שפירא זצ"ל
שאץ

בפיוט יציב פתגם, בהפטרות ליום ב' דשבועות, מסיים, יהונתן גבר
ענתן בכך נמטי לי אפרין" והוא פלאי מי הוא יונתן ומה ענינו לכאן.
והנה בטו"ז אור"ח סי' תצ"ד הובא, שהי' מנהג הקדום לקרוא ביום א'
דשבועות בתחלה פסוק ראשון בתורה ואח"כ התחילו לומר אקדמות, והטו"ז
התפלא ע"ז איך רשאים להפסיק בזה, והסכים לומר אקדמות קודם התחלת
פסוק הראשון וקודם הברכה על קריאת התורה, וכתב עוד אשר גם ביציב
פתגם שאומרים ביום ב' דשבועות אחר פסוק הראשון של ההפטרה הי' ראוי
לנהוג כן ולשנות המנהג, אלא שאין ההפטרות חמורה כ"כ עכ"ל הטו"ז, ובאמת
הוא פלאי מדוע זה הנהיגו הקדמונים לשורר אקדמות ויציב פתגם אחר קריאת
פסוק הראשון הלא דבר הוא?

ונראה לבאר הכל, והוא כי ידוע מהש"ס בכמה מקומות ומובא בטור
זש"ע אור"ח סי' קמ"ה, שבימי הגמרא היו קורין בתורה ומתרגמין והקורא קרא
פסוק א' בתורה והמתרגם הי' מתרגם אותו פסוק, וכן עשו עד גמר כל
הקריאה, וכן היו עושים גם בהפטרות, ואם כי במשנה מגילה דף כ"ג ע"ב
איתא, ולא יקרא למתורגמן יותר מפסוק אחד ובנביא שלשה, אבל כבר
פירש"י שם, ובנביא שלשה היינו אם ירצה (יוכל לקרות גם שלשה פסוקים
יחד) ולא איכפת לן אם יטעה ולא נפקא מינ' הוראה, ורק בתורה אסור
לקרות יותר מפסוק א' שלא יטעה המתורגמן, וכן שם בתוס' דכ"ד ע"א ד"ה
ובנביא שלשה, מוכח דהיכי דחיישינן שיטעה או לא יקראו גם בנביא רק
פסוק בפסוק, ואם כי בתוס' שם כ"ד ד"ה ואם היו שלשתן של ג' פרשיות,
נראה אשר ג' פסוקים הראשונים בהפטרות היו קורין למתורגמן בפעם א',
עם כל זה מוכח אשר יותר טוב לתרגם פסוק בפסוק אולם עתה אין מתרגמין
כלל, יען שאין אנו מבינים בלשון תרגום, כ"כ בטור זש"ע אור"ח סי' קמ"ה,
ועתה אחרי אשר רואים אנחנו כי נתקנו שני הפיוטים החשובים אקדמות
ויציב פתגם בלשון תרגום, מסתמא נתקנו במקומות ובעת שהיו העם מבינים
בלשון תרגום, ואו הלא בסח היו מתרגמין שמה הקריאה וההפטרות, וע' בתוס'
מגילה כ"ד ע"א ד"ה ואם היו שלשתן וכו', שבימיהם היו מתרגמין ההפטרות
של פסח ועצרת לפי שהם מדברים בנס היום כדי לפרסם הנס, וכן במתן תורה
כדי לפרסם הנס, ובב"ח אור"ח סי' קמ"ה כתב ג"כ כן, שבימי הטור נהגי
לתרגם רק בפסח ועצרת, ולזה נראה שתקנו אקדמות להיות כמו הקדמת
להמתרגמן טרם יתחיל לתרגם את הקריאה של קבלת התורה, ולכבוד קבלת
התורה ועשרת הדברות הי' שר המתרגם בתחלה את השיר הנכבד של אקדמות.
בלשון תרגום כדי שיבינו אותו כל העם, והתחיל לשורר אותו אחר קריאת
פסוק הראשון שבתורה היינו קודם שהתחיל הוא לתרגם אותו, וכן עשו גם
ביציב פתגם אשר תקנוהו לכבוד ההפטרות החשובה שמדברת ג"כ בקבלת
התורה, אלפי מתימן יבוא וגו', קרא המפטיר בתחלה פסוק הראשון בנביא
ואח"כ טרם התחיל המתרגם לתרגם את פסוק הראשון שבהפטרות בנביא, הי'
משורר את הפיוט של יציב פתגם, אבל אנחנו שאין אנו מבינים בלשון תרגום
ואין אנו מתרגמין לא בתורה ולא בנביא, לכן טען הטו"ז נגד מנהג הקדום

והסכים לשורר אקדמות קודם הקריאה של פסוק הראשון למען לא יהי הפסק
באמצע קריאת התורה, ורק בפיוט יציב פתגם הניח המנהג הקדום בעוד שהיו
מתרגמין יען כי אין ההפסק בהפטרה חמור כ"כ לכן לא רצה לשנות מנהג
הקדום, ולזה אפשר לומר טעם שלא תקנו הפיוט של יציב פתגם או פיוט
אחר, בהפטרה של יום א' דשבועות אם כי גם היא הפטרה חשובה מאד
מעשה מרכבה" כי כפי הנראה לא היו מתרגמין למעשה מרכבה, כי גם על
הקריאה בנביא אמרו במשנה מגילה דכ"ה ע"א, אין מפטירין במרכבה ור"י
מתיר, וכתבו התוס' שם וקיי"ל כר"י, וכן הוא בגמרא מגילה דל"א ע"א,
בשבועות קורין בחדש השלישי ומפטירין במרכבה, אבל נראה לבטח שלא היו
מתרגמין במרכבה כי לא רצו שיבינו המון עם כלל בזה, וכמאמר חז"ל
בחגיגה ד"ד ע"ב, ולא במרכבה ביחיד אא"כ הי' חכם ומבין מדעתו, ובדף
י"ג סוף ע"א במס' חגיגה, מעשה בתלמיד אחד שהי' קורא בספר יחזקאל בבית
רבו והי' מבין בחשמ"ל ויצאה אש מחשמל ושרפתו ובקשו לגנוז ספר יחזקאל
כו', עכ"פ נראה שלא רצו שיבינו העם בו ולכן לא היו מתרגמין אותו.

והנה המתרגם אז בתורה הי' מתרגם את התרגום של אונקלוס הגר,
והמתרגם בנביא הי' מתרגם בתרגום של יונתן בן עזיאל, כמבואר בגמ'
מגילה ד"ג ע"א, ואיתא שם, עמד יונתן בן עזיאל על רגליו ואמר גלוי וידוע
לפניך שלא לכבודי עשיתי כו', נלמד מזה שהי' יונתן בן עזיאל בעל התרגום
של נביאים איש עניו, ולזה טרם התחיל המתרגם לתרגם את ההפטרה ביום ב'
דשבועות בתרגום של יונתן בן עזיאל קבע שבח לשמו ואמר, יהונתן (בן
עזיאל) גבר ענותך" (שחבר לנו התרגום לכבוד השי"ת ולא לכבוד עצמו), בכך
נמטי לי' אפרין" הן מאת השי" ומאתנו על שגילה לנו מהתרגום החשוב
בנביאים, וזהו לדעתי אמת גמור.